

Хоменко Т. В.,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця

ПРОФЕСІЙНА ТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ – ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Навчання іноземної мови вимагає від викладача багатьох професійно значимих якостей, які можуть забезпечити реалізацію мети навчання та його ефективність, а також бути запорукою виховання студентського колективу в цілому і кожного студента зокрема.

Ключові слова: педагогічна творчість, педагогічна діяльність, професійна діяльність, пізнавальна активність, професійна майстерність, іноземна мова.

Обучение иностранному языку требует от преподавателя многих профессионально значимых качеств, которые могут обеспечить реализацию цели учебы и ее эффективность, а также быть залогом воспитания студенческого коллектива в целом и каждого студента в частности.

Ключевые слова: педагогическое творчество, педагогическая деятельность, профессиональная деятельность, познавательная активность, профессиональное мастерство, иностранный язык.

The studies of foreign language require from a teacher many professionally meaningful qualities, which can provide realization of studies purpose and its efficiency, and also help to educate students on the whole and every student in particular.

Key words: pedagogical creation, pedagogical activity, professional activity, cognitive activity, professional trade, foreign language.

Постановка проблеми. Соціальні та економічні зміни, які відбуваються сьогодні в державі, потребують значної уваги до підвищення якості підготовки національних кадрів з вищої освіти. Однією з найактуальніших освітніх проблем є мотивація зацікавленості студентів у набутті професійних і наукових знань та розвитку творчих здібностей.

Неперервна система освіти є основою і простором розвитку особистості. Навчання протягом усього життя – невід’ємний елемент європейського простору вищої освіти, а що стосується іноземної мови, то її навчання – це завдання упродовж усього життя. У майбутній Європі, де знання становитимуть основу суспільства і господарства, потрібна стратегія побудови системи післядипломного навчання для подолання проблеми конкурентоспроможності, застосування нових технологій та поліпшення єдності суспільства, рівних можливостей і якості життя [4, с. 64].

Важливим елементом сучасної фахової підготовки є не тільки формування вмій та навичок необхідних фахівцю з даної професії, озброєння знаннями щодо певної галузі, але й ставляться нові вимоги і завдання щодо професійних і соціальних якостей людини, характеру і рівня її трудової та професійної діяльності, ставлення до праці і суспільства, рівня свідомості щодо суті виробничих сил і відносин, перспектив сучасних цивілізаційних процесів.

У «Національній доктрині розвитку освіти» йдеться про професійну самореалізацію педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їхнього соціального статусу, створення умов для їхньої ефективної професійної діяльності відповідно до їх ролі в суспільстві. Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їхнє професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти. Для підтримки працівників, підвищення їхньої відповідальності за якість професійної діяльності держава, зокрема, забезпечує оволодіння педагогічними працівниками сучасними інформаційними технологіями; періодичне оновлення і взаємоузгодження змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; поліпшення системи стимулювання професійного зростання педагогічних і науково-педагогічних працівників, можливість вивчення іноземних мов [2, с. 8, 9, 22-23].

Успішне вирішення задач реформування вищої школи України безпосередньо пов’язано з розвитком педагогічної творчості викладачів ВНЗ, в тому числі і викладачів іноземних мов.

Проблема розвитку педагогічної творчості викладачів ВНЗ відноситься до числа тих «вічних» і значущих проблем, котрі постійно знаходяться у центрі уваги передових науковців.

Аналіз попередніх досліджень. Сьогодні наукою здійснюється (проводиться) активний пошук відповіді на запитання: як забезпечити ефективний розвиток творчості викладачів ВНЗ в умовах реформування вищої школи?

Слід відмітити, що проведення інтенсивних досліджень в зазначеній області не є випадковим. Це обумовлено тим, що педагогічна творчість є одним з важливих факторів, які впливають на формування кваліфікованих спеціалістів в сфері економіки.

У працях науковців, педагогів, методистів, викладачів (Ю. Бабанський, О. Вальчук, А. Ольшаннікова, В. Андрущенко, Л. Зоріна, Ю. Львова, О. Гомонюк, Ю. Васильєв, Ф. Гонаболін, Л. Кондратова та інші) розглянуто різні сторони особистості вчителя, викладача, якості, важливі для його професійної діяльності, вдосконалення професійно-методичної культури та професійної діяльності викладача ВНЗ, значення слова викладача в навчальному процесі, вдосконалення педагогічної майстерності викладачів тощо, а також роль викладача у формуванні комунікативної компетенції з іноземної мови, шляхи підвищення методичної майстерності викладачів іноземної мови, роль викладача іноземної мови в активізації навчальної діяльності (Г. Китайгородська, М. Арія, А. Розум, Є. Руденко, Н. Гез, С. Ромашина, К. Левітан, М. Васильєва, Т. Леонтєва та інші).

Мета статті полягає у розгляді професійно значущих рис викладачів іноземної мови, оскільки питання про якість викладача, здатного здійснювати професійну діяльність на сучасному рівні, є актуальним.

Виклад основного матеріалу. Практика засвідчує, що неможливо підготувати висококваліфікованих економістів без творчого відношення до справи кожного викладача ВНЗ. Не є винятком в цьому і викладачі іноземних мов.

Під педагогічною творчістю викладачів іноземних мов ВНЗ розуміється спеціально здійснювана ними діяльність, спрямована на досягнення максимально можливого освітнього, виховного і розвиваючого результату в процесі навчання студентів іноземним мовам і відрізняються новизною в установлені навчально-виховних цілей, а також оригінальним застосуванням відомих або використання нових, більш ефективних способів вирішення педагогічних задач.

Вирішення задач (завдань) розвитку педагогічної творчості викладачів іноземних мов у ВНЗ вимагає вивчення факторів, які впливають на прояви творчої ініціативи в процесі навчання і виховання студентів. Проведена експериментальна робота дозволяє віднести до таких факторів наступні:

- індивідуально-психологічний;
- соціально-психологічний;
- педагогічний;
- нормативно-правовий;
- організаційно-діяльнісний;
- матеріально-технічний;
- побутовий.

Одні з них впливають на прояви творчості опосередковано, через різноманітність суспільних відносин; інші – безпосередньо, прямим впливом. Дослідження впливу названих факторів сприяє визначенню причин, які торкуються прояви і розвиток творчої ініціативи викладачів іноземних мов.

Як показало дослідження до числа безпосередньо впливаючих факторів відноситься індивідуально-психологічний фактор. Головними в ньому є світогляд педагога, його професійний кругозір, інтелект, воля і почуття. Вивчення і аналіз світоглядних поглядів і переконань викладачів іноземних мов, їх ціннісних орієнтацій з питань професійної діяльності показує те, що головним, домінуючим для них є впевненість (переконаність) в необхідності підвищення ефективності і якості підготовки майбутніх спеціалістів, бажання максимально активізувати їх пізнавальну діяльність, створити найбільш сприятливі умови для особистісного розвитку студента, то це впливає на прояви і розвиток творчості найбільш сприятливим чином. Викладач повинен завжди пам'ятати, що тільки він налагоджує той сприятливий психологічний клімат в аудиторії, де панує доброзичливість та довіра в навчальній групі, які безпосередньо пов'язані з успішним навчанням. Процес навчання іноземної мови у ВНЗ здійснюється в основному на практичному занятті під керівництвом викладача, який організує, спрямовує та контролює весь педагогічний процес: готує навчально-методичні матеріали, визначає методи, форми та прийоми проведення практичних занять, які мають різні цілі, організує пізнавальну діяльність студентів, забезпечує іншомовне спілкування, прогнозує мовленнєві висловлювання студентів, спонукає їх до мовленнєвих і немовленнєвих дій, контролює розуміння мовного матеріалу, коректує та оцінює відповіді студентів, що є надзвичайно важливим, оскільки іноземної мови не можна навчити, їй можна навчитися, формують потреби та здатності студентів до самоосвіти, до самостійної роботи над іноземною мовою. Але далеко не всім викладачам притаманна так світоглядна точка зору (позиція).

Діяльність викладача – це не тільки наука, але й складне мистецтво, яке потребує спеціальних знань, організаторських здібностей, ясного розуміння мети і завдань, які стоять перед ним, а також вміння попереджати помилки і долати перешкоди.

Мистецтво викладання – творчий підхід викладача до цілеспрямованої діяльності студентів чи курсантів, які спільно вирішують конкретні навчальні, наукові та виховні завдання, підхід, який ґрунтується на наукових та емпіричних узагальненнях викладача. Викладач повинен вирішити два взаємозв'язаних завдання: налагодження взаємин зі студентами і свого впливу на них. У діяльності того, хто навчає, можна виділити три центральні аспекти: проектування навчальної діяльності, організація та забезпечення навчальної діяльності, керування навчальною діяльністю [1, с. 103].

На педагогічну творчість також великий вплив справляє і професійний кругозір викладачів іноземних мов. В ході дослідження було визначено, що ряд педагогів, особливо починаючих, не дуже добре розбираються як в питаннях педагогічної теорії взагалі, так і в питаннях творчості, зокрема, не можуть визначити місце творчості в загальній системі педагогічних знань, його суть і призначення. Це накладає негативний відбиток на педагогічну діяльність.

На педагогічну творчість суттєво впливає рівень розвитку інтелектуальних здібностей викладача. Данні експериментальної роботи показують, що в творчості приймають участь практично всі психічні пізнавальні процеси: сприйняття, уява, відображення, мислення, пам'ять, та інші, але основними є глибина, швидкість, гнучкість розуму. Це пов'язано з тим, що глибоко зрозуміти задачі, які виникають у процесі навчання та виховання студентів, правильно оцінити ситуацію, свої сили і можливості їх рішення, вибрати оптимальні способи досягнення поставлених цілей, які дають максимально можливий результат в окреслених (поставлених) умовах діяльності, вміло реалізовувати їх на практиці можуть лише люди з високо розвиненим інтелектом.

Крім вищезазначених якостей, необхідно додати ще одну дуже суттєву для викладачів ВНЗ немовного профілю – компетентність не тільки щодо предмета «Іноземна мова», але й певні знання основних профілюючих предметів, які вивчають студенти, адже курс дисципліни має професійну орієнтацію. Для цього викладачеві необхідно мати тісні контакти з профілюючими кафедрами і отримувати від них кваліфіковані консультації. До основних показників, що дають змогу вести мову про рівень сформованості професійної позиції, також відносять особисту та професійну зрілість, усвідомлення соціальної значущості педагогічної діяльності; свідому дисциплінованість та відповідальність; критичність в оцінці результатів педагогічної діяльності; ініціативність та самостійність;

креативність, емоційну стійкість; стійкість прояву професійної активності; зацікавленість і задоволення своєю працею [3, с. 125].

Значну роль в прояві творчості відіграє воля викладача іноземної мови. Поглиблений аналіз проявів вольових актів, що зустрічаються свідчить, що вони безпосередньо пов'язані з розвитком мотиваційної сфери: чим вище розвинена у викладача мотивація до творчості, тим більше йому доводиться стикатися з ситуаціями необхідності прояву волі з приводу вибору цілей і способів творчої діяльності. І навпаки, чим менше розвинена мотивація до творчої діяльності, тим менше педагогу доводиться проявляти вольові зусилля.

Опосередкований вплив на прояви і розвиток творчості робить соціально-психологічний, педагогічний, організаційно-діяльнісний, нормативно-правовий, матеріально-технічний і побутовий. Потужний вплив на творчість педагога робить морально-психологічний фактор. Характер взаємовідносин, який склався між викладачами в колективі, пануюча в ньому морально-психологічна атмосфера, зацікавленість або незацікавленість колективу в творчому розвитку його представників – все це впливає на самопочуття педагога.

Активізація педагогічної творчості викладачів іноземних мов багато в чому визначається дією нормативно-правового та організаційно-діялісного факторів.

Суттєвий вплив на розвиток педагогічної творчості викладачів здійснює організація педагогічної діяльності. В ході дослідницької роботи знайшло підтвердження те положення, що наявність у викладачів достатнього часу для підготовки до занять, правильно організований режим праці та відпочинку, створення необхідних санітарно-гігієнічних умов позитивно впливають на творчість педагога.

Важливе значення для розвитку педагогічної творчості має матеріально-технічне забезпечення діяльності викладачів. Вивчення вузівської практики підтверджує: творча активність викладачів вища в тих колективах, де приділяється достатньо уваги створенню матеріально-технічної бази, забезпечення педагогічного процесу засобами, необхідним обладнанням. Негативно впливає на прояви і розвиток педагогічної творчості незадоволеність викладачів матеріальним становищем, невідповідність грошових виплат за здійснювану педагогічну діяльність, за ті затрати фізичної та психічної енергії, які мають місце в процесі навчання та виховання студентів. Десь біля 35% викладачів не мають власного житла або живуть в умовах, які створюють негативний вплив на педагогічну діяльність.

Висновки. Таким чином, аналіз та систематизація факторів, які впливають на педагогічну творчість свідчать про те, що вони, в силу певної вираженості та сформованості, можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив. Найбільш негативний впливає недостатньо високий рівень готовності викладачів до прояву творчості в своїй діяльності, яка проявляється у недостатньому знанні педагогічної теорії, нерозвиненому мисленні і невисокому рівні навичок та вмінь пошуку нестандартних рішень педагогічних задач; недосконалість системи стимулювання творчої викладацької праці; відсутність здорового морально-психологічного клімату у педагогічних колективах, який сприяє прояву і розвитку педагогічної творчості; відсутність чіткої системи оперативного застосування досягнень педагогічної науки в роботу викладачів; неефективне функціонування системи узагальнення і розповсюдження передового педагогічного досвіду в рамках ВНЗ; недостатнє матеріально-технічне забезпечення професійно-педагогічної діяльності викладачів іноземних мов та інших педагогів.

Отже, навчання іноземної мови вимагає від викладача багатьох професійно значимих якостей, які можуть забезпечити реалізацію мети навчання та його ефективність і які є не тільки запорукою високої якості навчання іноземної мови, але й виховання студентського колективу в цілому і кожної особистості як члена студентського колективу зокрема.

Література:

1. Атанов Г. А. Возрождение дидактики – залог развития высшей школы / Г. А. Атанов. – Донецк : ДООУ, 2003. – 180 с.
2. Болонський процес: Нормативно-правові документи / Уклад. З. І. Тимошенко, І. Г. Онищенко та ін. – К. : Європ. Ун-т, 2004. – 102 с.
3. Воротняк Л. І. Актуальні проблеми професійного становлення вчителя іноземної мови / Л. І. Воротняк // Шляхи підвищення ефективності навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі : матер. міжвуз. наук.-метод. конф. (м. Хмельницький, 24 листоп. 2005 р.) – Хмельницький : Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2006. – С. 123-125.
4. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / С. В. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : Політехніка, 2003. – 200 с.